

Handreiking

Onze zorg voor Oekraïense ontheemden die in Nederland komen te overlijden

Beste lezer,

Met dat de oorlog in Oekraïne begon, kwam er in Nederland een ongelofelijke helpende kracht van de grond. Gemeenten, veiligheidsregio's, gastgezinnen, vrijwilligers en hulporganisaties – medewerkers en vrijwilligers staan allemaal op om Oekraïense vluchtelingen een thuis te bieden.

Bij een tijdelijk nieuw leven in ons land hoort helaas ook overlijden. Naarmate de oorlog voortduurt en het aantal vluchtelingen toeneemt, zal ook het aantal Oekraïners dat in Nederland overlijdt toenemen. Omdat veel gemeenten, opvanglocaties, gastgezinnen en zorg- en vrijwilligersorganisaties hiermee te maken krijgen, hebben de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Ministerie van BZK, Veiligheidsregio Fryslân, Branchevereniging Gecertificeerde Nederlandse Uitvaartondernemingen (BGNU), Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB) en Team Bijzondere Uitvaarten van Monuta een handreiking opgesteld voor de medewerkers en vrijwilligers.

In dit document

In deze handreiking leest u hoe het uitvaartproces er in hoofdlijnen uitziet, hoe het zit qua kosten en vergoeding, wat gebruiken en rituelen zijn van Oekraïners en verschillende aandachtspunten.

Inhoudsopgave

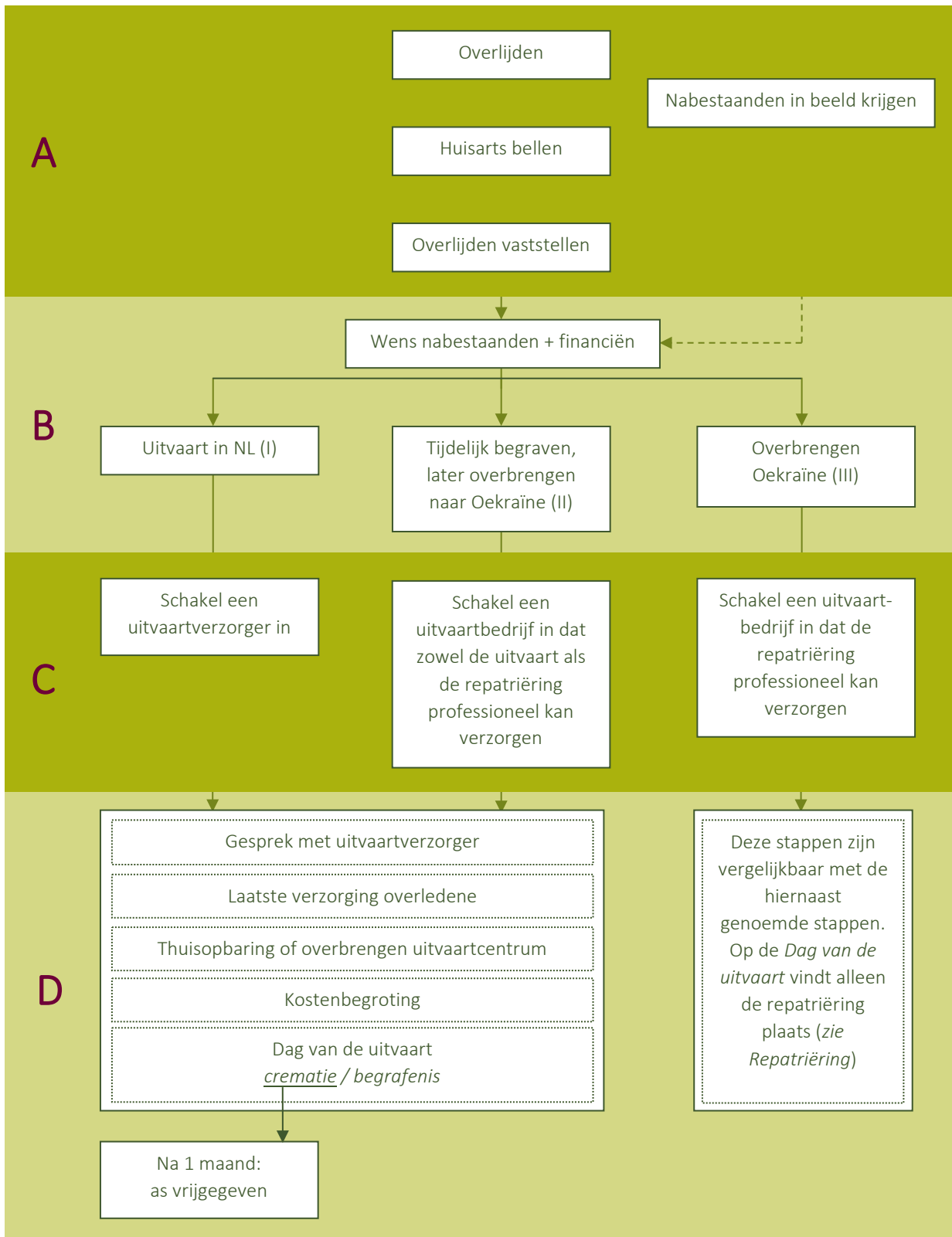
1 Stroomschema	5
A Overlijden – wat nu?	6
B Wens nabestaanden + financiën	7
C Uitvaartverzorger in de arm nemen	8
D De uitvaart	9
2 Rituelen en gebruiken	12
3 Aandachtspunten	14
4 Contactenlijst	15
Bijlage 1	16

Vragen en aanvullingen – help ons alle helpers helpen

Deze handreiking is zeker niet volledig en daarom zou het fijn zijn als u ervaringen, tips, suggesties en vragen met ons deelt. Dan kunnen we de handreiking verrijken, opdat: we voorkomen dat Oekraïense vluchtelingen bij een overlijden ontredderd zelf moeten gaan zoeken en we nabestaanden zo goed mogelijk helpen met de juiste informatie en begeleiding.

U kunt uw opmerkingen en aanvullingen mailen naar: Robert Jan Bax, rbax@teambijzondereuitvaarten.nl.

1 Stroomschema

A Overlijden – wat nu?

U hebt twee zaken te doen:

- Allereerst: **de huisarts bellen**. Bij een overlijden in het ziekenhuis gebeurt dit automatisch.
- En: duidelijkheid krijgen wie en waar de nabestaanden zijn. Bij voorkeur: de partner, kinderen en/of ouders van de overledene, omdat zij op de hoogte gesteld moeten worden en gerechtigd zijn om besluiten te nemen.

Overlijden vaststellen

Bij overlijden moet worden vastgesteld waaraan iemand is overleden. Dit heet de lijkschouw. Dit gebeurt door de huisarts, behandeld arts (in een ziekenhuis) of door de gemeentelijke lijkschouwer. In de wet staat dat het lichaam van de overledene door een arts moet worden onderzocht. De arts stelt dan vast of het een natuurlijke dood is of een niet natuurlijke dood. Een natuurlijke dood is overlijden als gevolg van ouderdom of ziekte. Is het overlijden het gevolg van een ongeval of geweld dan spreken we van een niet-natuurlijke dood.

Natuurlijke dood

Heeft de arts of gemeentelijke lijkschouwer vastgesteld dat er sprake is van een natuurlijke dood, dan stelt die een verklaring van overlijden (de A-verklaring) op en vult een doodsoorzaakverklaring (de B-verklaring) in.

In de A-verklaring wordt aangegeven wie de overledene is en op welke datum hij of zij overleden is. Deze verklaring is nodig om aangifte van overlijden te doen. De burgerlijke stand van de gemeente stelt dan een akte van overlijden op en geeft een verlof tot begraven of cremeren af.

De B-verklaring is anoniem. Er wordt in opgeschreven waaraan de persoon is overleden en wanneer, maar niet wie de overledene is. Deze gegevens worden verwerkt door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Niet-natuurlijke dood

Als een (huis)arts twijfelt of iemand aan een natuurlijke dood is gestorven, schakelt hij de gemeentelijke lijkschouwer in.

Dit kan een extra belastende ervaring voor nabestaanden zijn: niet alleen is een dierbare plotseling overleden, zij worden daarbij ook met extra wettelijke procedures geconfronteerd.

Komt de gemeentelijke lijkschouwer alsnog tot de conclusie dat er sprake is van een natuurlijke dood, dan vult hij de verklaring van overlijden en een doodsoorzaakverklaring in.

Komt hij tot de conclusie dat er sprake is van een niet-natuurlijke dood dan vult hij wel de doodsoorzaakverklaring in, maar niet de verklaring van overlijden.

De Officier van Justitie wordt geïnformeerd en de burgerlijke stand geeft pas een verlof tot begraven of cremeren af wanneer men bericht heeft ontvangen dat de Officier van Justitie het lichaam van de overledene heeft "vrijgegeven".

Let op!

- De overledene mag niet verplaatst of verzorgd worden zolang de lijkschouw niet heeft plaatsgevonden.
- Wanneer een minderjarige overleden is, is een arts verplicht te overleggen met de gemeentelijke lijkschouwer. In dat overleg kan besloten worden:
 - a. Over te gaan tot het invullen van de verklaring van overlijden, omdat er sprake is van een natuurlijke dood.
 - b. Nader onderzoek door de gemeentelijke lijkschouwer. Komt de gemeentelijke lijkschouwer in dat onderzoek tot de conclusie dat er sprake is van een onverwacht en onverklaard overlijden, dan kan een uitgebreid onderzoek door een speciaal team gedaan worden.

B Wens nabestaanden + financiën

Formeer een ondersteuningsgroepje

Na het overlijden moet er veel geregeld worden en de Oekraïense nabestaanden hebben hier hulp bij nodig. Voor de nabestaanden is het fijn als dit vertrouwde mensen zijn. Het advies is: een tolk, een bekend gezicht voor de familie van de noodopvang of een vrijwilliger die geregeld contact heeft met de nabestaanden. Zij kunnen samen met de uitvaartverzorger de gesprekken voeren met de nabestaanden.

Familie in beeld

Het is belangrijk om direct na overlijden in beeld te krijgen wie de nabestaanden zijn. Enerzijds is dat van belang om de laatste wensen door te spreken – moet de overledene bijvoorbeeld begraven of gecremeerd worden? Anderzijds heeft de uitvaartverzorger een opdrachtgever nodig. Wanneer er geen opdrachtgever is, zal de gemeente op grond van de Wet op de lijkbezorging voorzien in de uitvaart. Dit betekent dat de gemeente de opdrachtgever van de uitvaart wordt en de kosten voor haar rekening neemt. In de regel is dat de gemeente waar iemand is overleden. In de praktijk komt het ook wel voor dat de gemeente waar de vluchteling (tijdelijk) verblijft het opdrachtgeverschap op zich neemt.

Financiële middelen

Het is belangrijk om duidelijkheid te krijgen of nabestaanden over financiële middelen kunnen beschikken voor de gewenste uitvaart. Geregeld is dit niet het geval. Indien dit niet het geval is, kan een beroep worden gedaan op de gemeentelijke voorzieningen op grond van de Wet op de lijkbezorging. Neem daarom spoedig contact op met een medewerker van Burgerzaken of een medewerker binnen de gemeente die de uitvaarten (art. 21) verzorgt.

Aandachtspunt!

Iedere gemeente hanteert een ander beleid als het gaat om de organisatie van uitvaarten, waarvan zij zelf opdrachtgever is en dus de bekostiging voor haar rekening neemt. Sommige gemeenten stellen een beperkt budget beschikbaar voor een uitvaart, andere gemeenten hanteren juist een ruim budget. Bent u vrijwilliger of medewerker op de noodopvang of ondersteunt u een gezin dat onderdak heeft in een particuliere opvang, neem dan contact op met Burgerzaken van uw gemeente. De medewerkers van Burgerzaken weten hoe de gemeente hieraan invulling geeft. Dit kan ook de gemeentelijke sociale dienst zijn. In sommige gemeenten is de sociale dienst de uitvoerende partij voor een uitvaart.

Volstaat het gemeentelijk beleid

We raden gemeenten aan om vooruitlopend op een mogelijk overlijden na te denken hoe hier mee om te gaan. De praktijk leert namelijk dat:

- gebruiken en rituelen van Oekraïense vluchtelingen verschillen van de ons bekende;
- het hen niet alleen ontbreekt aan financiële middelen maar zij ook vaak onthand kunnen zijn doordat ze de taal niet machtig zijn en de wegen niet kennen;
- de omstandigheden voor extra kosten kunnen zorgen (denk bijvoorbeeld aan vervoer van nabestaanden van de opvang naar het uitvaartcentrum om de overledene te bezoeken);
- en het een grotere inspanning van de uitvaartverzorger vraagt dan bij een ingezetene van Nederland waarvoor een beroep wordt gedaan op de Wet op de lijkbezorging.

C Uitvaartverzorging in de arm nemen

Wanneer gekozen wordt voor een directe of uitgestelde repatriëring (vanwege de keuze voor tijdelijk begraven) raden wij u aan een uitvaartbedrijf in de arm te nemen dat daar goed in thuis is. Bij een repatriëring komt namelijk veel kijken. Dit geldt ook voor de beheersing van de Engelse taal en kennis van de meest voorkomende geloofsstromingen met de bijbehorende rituelen – neem een uitvaartverzorging in de hand die daarin thuis is of snel thuis in kan raken.

Tip!

Werk in een driemanschap samen wanneer er sprake is van een overlijden: een vaste uitvaartverzorging, de tolk en een medewerker van de noodopvang of een vrijwilliger waarmee nabestaanden bekend en vertrouwd zijn. Het is belangrijk dat nabestaanden vaste mensen om zich heen hebben.

D De uitvaart

Stap 1 Eerste gesprek nabestaanden

De uitvaartverzorger voert met de nabestaanden het eerste gesprek. Daarbij is het wenselijk dat een tolk aanwezig is – net als een medewerker van de opvang of een vrijwilliger. Voor de nabestaanden is diegene vertrouwd. Veelal zijn er bij de noodopvang contacten met tolken. Een alternatief is dat mogelijk een Oekraïense vluchteling die Engels spreekt, wil helpen. Een professioneel uitvaartbedrijf kan ook altijd een tolk inschakelen.

In het gesprek moet de wens van de nabestaanden bekrachtigd worden. Dus:

- I. Uitvaart overledene vindt in Nederland plaats
- II. Tijdelijk begraven en later overbrengen
- III. De overledene wordt overgebracht naar Oekraïne

Ad. I. Uitvaart overledene vindt in Nederland plaats

Wanneer nabestaanden kiezen voor definitief begraven in Nederland, is het de vraag of de keuze toch niet behandeld moet worden als tijdelijk begraven. Het is namelijk zeer voorstelbaar dat binnen afzienbare tijd toch de wens ontstaat om de overledene over te brengen naar het thuisland. Een gemeente in Nederland koos er daarom voor om een Oekraïense overledene te begraven in de bovenste begraafslag. Op deze manier is het veel eenvoudiger om de overledene op te graven voor repatriëring.

Ad. II Tijdelijk begraven en later overbrengen

Het algemene beleid is dat binnen twee maanden na begraving een vergunning tot opgraven verleend kan worden door de burgemeester, daarna pas na het verstrijken van de minimale grafrusttermijn van 10 jaar. Echter, elke burgemeester is autonoom in zijn besluit hierover. Voor elke opgraving, ongeacht hoelang geleden deze heeft plaatsgevonden, is op grond van artikel 29 van de Wet op de lijkbezorging een vergunning van de burgemeester vereist.

Binnen twee maanden na begraving geven de meeste burgemeesters een vergunning af voor een opgraving. Na twee maanden weegt dit vaak zwaarder. Het is belangrijk om hier rekening mee te houden. Als nabestaanden de wens hebben om tijdelijk te begraven om later de overledene over te brengen naar het land van herkomst, dan is het raadzaam om hierover direct in overleg te treden met de betreffende gemeente. Veelal is dit een medewerker van de gemeentelijke begraafplaats en anders kan een medewerker Burgerzaken zeker helpen om met de verantwoordelijk medewerker in contact te komen. Lees ook hieronder: Wet op de lijkbezorging.

Ad. III. De overleden wordt overgebracht naar Oekraïne

Neem een uitvaartbedrijf in de hand die ervaring hiermee heeft. Bij een repatriëring komt veel kijken. Zie ook:

3. Aandachtspunten over repatriëring.

Let op!

Een uitvaartverzorger heeft altijd een formele opdrachtgever nodig. Dit moet in het eerste gesprek duidelijk zijn. Met de opdrachtgever vindt de communicatie plaats en die ontvangt uiteindelijk ook de rekening van de uitvaartondernemer. Zijn er geen nabestaanden of beschikken zij niet over (voldoende) financiële middelen dan voorziet de gemeente in de uitvaart – al dan niet met tussenkomst van een uitvaartverzorger. Schakel hierover met Burgerzaken. Zij weten hier alles van.

Aandachtspunt!

Voor het schrijven van deze handreiking hebben we meerdere mensen gesproken die betrokken waren bij de organisatie van de uitvaart van een Oekraïense overledene. Hieruit blijkt dat het noodzakelijk is om gedurende de dagen in aanloop naar de uitvaart herhaaldelijk te vragen of ze (nog steeds) achter de eerder door hen gemaakte keuzes staan. Mogelijk heeft dit te maken met de taalbarrière en het verschil in gebruiken. Het is dus erg belangrijk om heel duidelijk de verschillende keuzes te schetsen plus de consequenties ervan (denk aan: opbaring, afscheid nemen, sluiten van de kist, invulling plechtigheid).

Stap 2 Laatste verzorging, overbrenging van overledene en opbaring

Laatste verzorging

De laatste verzorging van de overledene gebeurt in Nederland geregeld na de melding van overlijden door nabestaanden. Vanwege de taalbarrière en de cultuurverschillen ligt het wellicht meer voor de hand om eerst met nabestaanden in gesprek te gaan over hun wensen samen met de uitvaartverzorger. De uitvaartverzorger zorgt ervoor dat de laatste verzorging van de overledene plaatsvindt.

Opbaring

De uitvaartverzorger legt verschillende mogelijkheden voor, voor de opbaring in de dagen voorafgaand aan de uitvaart.

Verblijf	Soort opbaring
Particuliere opvang	Thuisopbaring
	Opbaring in een uitvaartcentrum
	Geen opbaring
Noodopvang	Opbaring in de noodopvang
	Opbaring in uitvaartcentrum
	Geen opbaring

Wanneer de overledene in de noodopvang verbleef, lijkt opbaring daar minder wenselijk. Opbaring in een uitvaartcentrum ligt dan meer voor de hand. Wanneer de overledene met bijvoorbeeld zijn of haar gezin in een woning onderdak had, is dat anders.

Soms wordt gekozen voor een combinatie. Bij een overleden kindje kozen de ouders er bijvoorbeeld voor om haar een nacht op te baren in de woning waar zij verbleven. De volgende dag is hun dochter overgebracht naar het uitvaartcentrum. In de dagen voorafgaand aan de uitvaart hebben de ouders hun dochter niet bezocht. Lees meer over opbaring bij Rituelen en gebruiken.

Kosten

De opbaring van overledene en eventuele bezoeken door nabestaanden behoren niet altijd tot de mogelijkheid – kijkend naar hoe gemeenten uitvoering geven aan uitvaarten op basis van de Wet op de lijkbezorging. Bespreek dit van tevoren goed (uitvaartverzorger, Burgerzaken en medewerker noodopvang).

Overlijdensakte

De uitvaartverzorger kan de benodigde overlijdensakte aanvragen. Kies voor een Internationale akte van overlijden. Dat is optioneel maar helpt de nabestaanden, bij een eventuele latere herbegraving in het land van herkomst.

Stap 3 Dag van de uitvaart

In de dagen na het overlijden wordt de dag van de uitvaart vormgegeven – dus: al dan niet een dienst, de invulling ervan, etc., etc.. Een belangrijke vraag hierbij is: komen nabestaanden over vanuit het buitenland? Binnen zes werkdagen na overlijden moet de uitvaart plaatsvinden. Mocht er familie overkomen uit het buitenland, dan is het mogelijk om uitstel te vragen voor de uitvaart. Dit uitstel kan de uitvaartverzorger aanvragen bij de burgemeester (nadat die daarover een arts heeft gehoord). Lees meer hierover bij Rituelen en gebruiken.

Stap 4 Vrijgeven as

Het is voor de Oekraïense vluchtelingen vaak niet duidelijk dat de as pas na één maand, na de crematie, wordt vrijgegeven. Wees daar vanaf het begin duidelijk over. Het kan namelijk bepalend zijn voor de keuzes die worden gemaakt. Overigens bestaat een mogelijkheid om de as eerder te krijgen. Hiervoor moet alleen toestemming worden gevraagd aan de officier van justitie. Bespreek dit met de uitvaartverzorger.

Aandachtspunt!

Stel dat een kind overlijdt en de vader binnen enkele weken terug moet naar Oekraïne, dan is het belangrijk

om rekening te houden met het feit dat alleen de opdrachtgever de as in ontvangst kan nemen. In deze situatie is het wellicht beter om moeder de opdrachtgever te laten zijn. Als vader wel opdrachtgever is, kan hij moeder machtigen om de as op te halen. Houd ook rekening met praktische zaken als ouders die mogelijk geen vervoer hebben om naar het crematorium te gaan om de as op te halen. De ouders kunnen de uitvaartverzorger machtigen om de as naar de ouders te brengen.

2 Rituelen en gebruiken

Hieronder worden beknopt de rituelen en gebruiken beschreven. Hiervoor geldt wel de disclaimer dat het uiteraard verschilt per geloofsstroming, regio, achtergrond van de familie, etc. Onderstaande punten zijn daarentegen wel door meerdere personen ingebracht.

Religie in Oekraïne

Ongeveer zeventig procent van de bevolking noemt zichzelf christelijk, daarnaast is er een brede schakering van andere religies in het land (joods, Islam). Van de christelijke kerken is een meerderheid orthodox, de overige kerken zijn Grieks-katholiek of protestant. Een deel van de bevolking hangt geen geloof aan.

Uitvaart

De wens en traditie is veelal om de uitvaart de derde dag te laten plaatsvinden, maar het is mogelijk daarvan af te wijken en vaak is daar ook begrip voor. De opbaring gebeurt veelal thuis – soms tot de dag van de uitvaart, maar soms ook maar één dag om de overledene daarna over te brengen naar daar waar de begrafenis of crematie is. Begraven is meer gangbaar, maar de Oekraïense vluchtelingen begrijpen veelal dat dit – gegeven de omstandigheden – lastig is en crematie mogelijk meer wenselijk. Veelal wordt de uitvaartkist pas op het allerlaatste moment gesloten.

Religieus

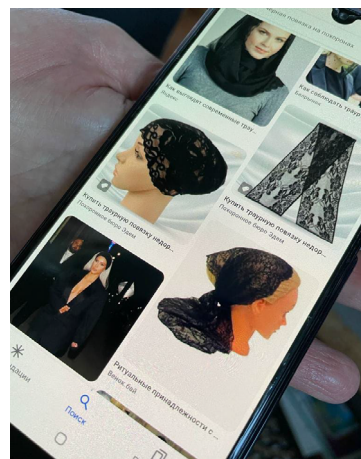
Kiest men wel voor een religieuze invulling van de uitvaart, dan ziet het er in het thuisland als volgt uit: kerkdienst, naar de begraafplaats en vervolgens thuis eten en drinken met familie en nabestaanden. De priester bespreekt de plechtigheid niet of nauwelijks voor met de nabestaanden. De priester praat met God, niet met de familie. Tijdens de plechtigheid spreken de naasten niet, ook is er geen muziek.

Niet religieus

Ook in Oekraïne is een deel van de bevolking geen aanhanger van een geloof. Dat zie je dan ook terug bij een uitvaart als men geen religieuze invulling wenst. De plechtigheid kan dan gelijkenissen hebben met een Nederlandse plechtigheid met sprekers en muziek.

Uiting aan rouw

Vanuit religie en traditie gelooft men dat de ziel drie dagen bij het lichaam blijft. In deze eerste dagen is het voor de familie belangrijk een laatste eer te bewijzen. Dat gebeurt meestal thuis waar veelal de overledene dan ook is in een open kist. De overledene laat men niet alleen, zeker niet in de nacht. Men waakt. Het is gebruikelijk om dan bepaalde zaken bij de overledene in de kist te leggen, zoals soms een kam, munten en soms brood, of een zakdoekje bij de man in het colbert. Vanuit de orthodoxe traditie gelooft men dat de ziel tot negende dag in het eigen (woon)huis blijft. Spiegels in huis worden afgedekt. Na de veertigste dag gaat de ziel naar de hemel. Daar kan bij stil worden gestaan en uiting aan worden gegeven. Sommige vrouwen dragen in deze periode een kanten doek om het hoofd. Dat is ongeveer te vergelijken met de afbeelding hiernaast. De vrouwen zijn erg geholpen als zij ze een stuk kanten stof krijgen.

Na de uitvaartplechtigheid

Een gewoonte na de uitvaartplechtigheid (bij Oekraïners met een religieuze achtergrond) is samen eten en drinken. Op tafel staat vaak wijn – en specifiek: zoete rode wijn die het bloed van Christus symboliseert. Daarnaast is er brood. Ook wordt er voordien wel gekookt.

Bloemen

Veel gebruikte bloemen tijdens een uitvaart zijn anjers maar ook wel rozen. Nabestaanden willen meestal een anjer of roos in de kist (als die open is tijdens de plechtigheid) leggen, bij het graf leggen of op de kist. Vanuit de orthodoxe traditie is het heel belangrijk dat het een even aantal bloemen is. Veel voorkomende kleuren: rood en wit.

Na de uitvaartplechtigheid

Als nabestaanden in het uitvaartcentrum, bij de opvang of elders een nazit willen, dan willen ze veelal wijn en zoetheid. Soms is de wens om een afscheidsdiner te organiseren.

3 Aandachtspunten

Terminaal

Verblijft een Oekraïense vluchteling in een noodopvang met andere vluchtelingen en is hij of zij terminaal, zorg dan dat diegene een aparte ruimte krijgt. Dit zorgt voor rust en intimiteit. Bespreek in deze laatste fase de wensen ten aanzien van het afscheid en de uitvaart.

Nazorg medewerkers, vrijwilligers en nabestaanden

Overlijden heeft impact op de medewerkers en vrijwilligers van de opvanglocatie. Dit geldt zeker voor de medewerker en tolk die nauw betrokken zijn geweest bij de nabestaanden en de ondersteuning bij het organiseren van de uitvaart. Het is belangrijk hier speciale aandacht voor te hebben en dat vraagt extra oplettendheid, kennis en zorg. Organiseer bijvoorbeeld nazorggesprekken. Heeft u hierbij ondersteuning nodig, dan zijn er professionele partijen opgenomen in het rampenplan van uw gemeente en veiligheidsregio. U kunt ook altijd met Team Bijzondere Uitvaarten contact opnemen. We brengen u dan in contact met professionele ondersteuning.

Oog voor vluchtelingen

De overledene en eventuele nabestaanden hebben samengeleefd met andere vluchtelingen in de opvang. Mogelijk is een speciale band ontstaan. Daarnaast hebben ze mogelijk te maken met trauma's. Hoe geef je ruimte aan het collectieve verdriet, hun rouw – wat organiseer je voor hen? Denk hierover na. Daarbij kan ook ondersteuning worden geboden.

Repatriëring

Op zich is het mogelijk om de overledene te repatriëren naar Oekraïne. Bij een repatriëring komt veel kijken – zeker bij een land in oorlog. Het is maatwerk en verschilt erg per situatie, omdat je te maken hebt met onder meer uiteenlopende internationale maar ook lokale wet- en regelgeving en documenten. Schakel daarom altijd een uitvaartbedrijf in met gespecialiseerde medewerkers op het gebied van internationale repatriëring.

Het gespecialiseerde uitvaartbedrijf zal verschillende opties bekijken voor het repatriëren van de overledene – vliegtuig, auto of een combinatie van de twee. Wanneer de repatriëring met het vliegtuig plaatsvindt, moet rekening gehouden worden met het feit dat de overledene veelal 24 uur van tevoren op de luchthaven aanwezig moet zijn. Bij een repatriëring zal de vraag met betrekking tot een eventuele balseming ter sprake kunnen komen.

Vraag door en verifieer

Meerdere betrokkenen bij het organiseren van een uitvaart geven aan dat doorvragen en bij herhaling verifiëren van wensen bij nabestaanden erg belangrijk is, omdat er bijvoorbeeld toch bepaalde wensen bleken te zijn die niet goed of duidelijk werden aangegeven.

SayHi

Maak zoveel mogelijk gebruik van een tolk. Lukt dat niet of zijn er momenten dat de tolk niet beschikbaar zijn, gebruik dan de app SayHi. Die werkt perfect – ook helpt het om woorden van medeleven te uiten.

Burgemeester

Het overlijden van een Oekraïense vluchteling heeft een impact op vrijwilligers en medewerkers van een opvang – zeker als ze in de week van en tijdens de uitvaart betrokken zijn. Denk na of bijvoorbeeld de burgemeester hier aandacht voor moet hebben. Vaak doet dit de vrijwilligers goed.

4 Contactenlijst

Team Bijzondere Uitvaarten

Dit team van Monuta is gespecialiseerd in complexe uitvaarten en heeft een convenant met de veiligheidsregio's en daarmee de gemeenten in Nederland. Voor vragen, advies en ondersteuning bij uitvaarten, repatriëring en dergelijke kunt u dit team altijd benaderen via 06 23 95 26 34 (contactpersoon: Robert-Jan Bax) en per rbax@monuta.nl. Mocht hij niet bereikbaar zijn dan kunt u ook altijd het volgende nummer bellen: 055 527 42 77 en vraag dan naar Hans Bleijerveld of Lydia Jager. Zie ook Monuta.nl.

Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB)

De LOB is een belangenvereniging en dé vakorganisatie speciaal op gebied van begraven en begrafenissen voor beheerders, bestuurders en houders van begraafplaatsen. Het besturen, beheren en onderhouden daarvan is een specialisme, met eigen vraagstukken en een uniek procesgang. De organisatie fungeert voor haar leden als ruggensteun en gesprekspartners; en geniet als adviseur en vraagbaak landelijke bekendheid. Voor vragen kunt u telefonisch contact opnemen via 088 730 54 44 en lob@begraafplaats.nl. Meer informatie over de LOB vindt u op www.begraafplaats.nl.

RefugeeHelp

RefugeeHelp is het online startpunt voor Oekraïense vluchtelingen in Nederland en iedereen die zich voor hen in wil zetten.

ARQ Nationaal Psychotrauma Centrum - Contactpunt Oekraïne

Hebt u in uw werk te maken met mensen die gevlicht zijn uit Oekraïne? Bijvoorbeeld als vrijwilliger, gemeente, huisarts, vanuit uw rol binnen de GGZ, als vrijwilliger of binnen het bedrijfsleven? Het Contactpunt Oekraïne van ARQ ondersteunt professionals in hun contact met en hun zorg voor vluchtelingen. Dit doen we door informatie en kennis te delen over het ondersteunen van de veerkracht van getroffenen en vroeg signalering en monitoring van (ernstigere) psychische klachten waarvoor psychosociale hulp mogelijk geïndiceerd is.

Het Contactpunt is op werkdagen bereikbaar tussen 9.00 en 17.00 uur op telefoonnummer 088 330 55 00.

U krijgt een [gespecialiseerde psycholoog](#) aan de telefoon die kennis en ervaring heeft in het ondersteunen van mensen en organisaties die te maken krijgen met ingrijpende gebeurtenissen, rampen en crises.

[Oekraïense Ambassade in Nederland](#)

[Vereniging van Nederlandse gemeenten](#)

Contactpersoon: Linda.Hazenkamp@VNG.nl

Bijlage 1

Hieronder lichten we de Wet op de lijkbezorging uitgebreider toe. Wilt u meer weten? Ga dan naar [deze site](#).

Over de Wet op de lijkbezorging

Het uitgangspunt van de Wet op de lijkbezorging is dat begraving of crematie plaatsvindt tussen 36 uur en de zesde werkdag na overlijden¹. De burgemeester van de gemeente waar het lichaam zich bevindt, is bevoegd om na overleg met een arts een afwijkende, langere termijn te stellen². Normaal gesproken kan vervoer naar het buitenland een reden zijn om uitstel van begraven toe te staan. Binnen de huidige wettelijke bepalingen en de rol van de burgemeester daarin, worden burgemeesters geadviseerd om gelet op de huidige situatie zwaar gewicht toe te kennen aan de omstandigheid dat het gelet op de oorlogssituatie in Oekraïne onmogelijk kan zijn om het lichaam naar het buitenland te vervoeren en daar te (her)begraven.

Wanneer vervoer naar het buitenland niet mogelijk is, kan het lichaam van de overledene tijdelijk worden bewaard. Met de huidige koeltechnieken en de mogelijkheid van onder meer balseming³ geeft het langer bewaren van een lichaam geen gevaar van de volksgezondheid. Het bijzondere aan de huidige situatie is dat deze naar verwachting nog enige tijd zal voortduren. Het zal daarmee voorlopig onduidelijk zijn of, en op welke termijn, na uitstel vervoer naar het buitenland alsnog mogelijk zal zijn. Mede daarom adviseert de LOB in deze situaties afspraken met nabestaanden te maken over de lengte van deze tijdelijke bewaringstermijn. Aan het einde van deze periode kan – op basis van nieuwe inzichten en/of dan bekende informatie – een heroverweging met alle betrokkenen plaatsvinden en nieuwe afspraken worden gemaakt.

Met een ruime lezing schrijft artikel 17 van de Wlb niet voor dat het uitstel per overledene gegeven moet worden: het is een afwijkende termijn, geen ontheffing. Overtreding van de zes werkdagen termijn is artikel 17 is ook niet strafbaar gesteld. Het langdurig bewaren van lichamen vraagt toereikende capaciteit van mortuaria. De mortuaria beschikken momenteel over voldoende capaciteit en er zijn mogelijkheden om te voorzien in extra opslagcapaciteit in de (calamiteiten)koeling van het Luchthavenmortuarium Schiphol.

Wanneer (tijdelijke) opslag toch niet mogelijk is of nabestaanden daar bezwaren tegen hebben, kan het voorkomen dat de nabestaanden ervoor (moeten) kiezen om de overledene te begraven in Nederland.

Mogelijkheid tot later begraven in het buitenland

Als begraven in het land van herkomst niet mogelijk is en wordt gekozen voor begraven in Nederland, kan herbegraven in het land van herkomst een mogelijkheid bieden om later alsnog te voldoen aan de wensen van de overledene. De Wet op de lijkbezorging biedt beperkt de ruimte om binnen de grafrusttermijn een lichaam van een overledene op te graven, met een vergunning van de burgemeester. Nabestaanden kunnen deze vergunning aanvragen en aangeven dat herbegraven conform de (vermoedelijke) wens van de overledene is. Als de overledene is begraven in een particulier graf, is ook de toestemming van de rechthebbende van het graf benodigd.

Repatriëring

Na opgraving kan het lichaam van de overledene alsnog naar het buitenland vervoerd worden, met een zogenaamde 'laissez passer' of een verklaring waarop de naam van de overledene en de plaats waarheen het lichaam wordt vervoerd is vermeld. De burgemeester van de gemeente waar de akte van overlijden van de overledene is ingeschreven, geeft die verklaring af. Het opgraven binnen de grafrusttermijn gebeurt in de

1 Artikel 16 Wet op de lijkbezorging

2 Artikel 17 Wet op de lijkbezorging

3 Op grond van artikel 71, lid 1, Wet op de lijkbezorging mag een lijk niet worden gebalsemd of aan enige andere conserverende bewerking worden onderworpen, tenzij ontheffing hiervoor is verleend door de Minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport of de conserverende bewerking verband houdt met de Wet op de orgaandonatie. Op grond van lid 2 is dit verbod echter niet van toepassing als het lijk naar het buitenland wordt gezonden. Er wordt van uit gegaan dat deze uitzondering ook hier geldt, ook al kan het vervoer naar het buitenland in dit geval langer op zich laten wachten dan gebruikelijk is.

praktijk slechts in uitzonderlijke gevallen. De burgemeester heeft beleidsvrijheid bij de verlening van de vergunning tot het opgraven. Hierbij is de vermoedelijke wens van de overledene van belang en die weegt de burgemeester af tegen het belang van grafrust. Hierbij moet nadrukkelijk worden aangetekend dat opgraving na twee maanden en voor tien jaar na de bijzetting niet is aan te bevelen, vanwege het verteringsproces van het lichaam. Een opgraving binnen deze termijn is gecompliceerd en zeer belastend voor de personen die dit uitvoeren en voor nabestaanden. Daarom kan er een periode van jaren overheen gaan voordat herbegraven in het buitenland mogelijk is.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

augustus 2022

[vng.nl](https://www.vng.nl)